

ЄФРЕМОВА КАТЕРИНА ВІКТОРІВНА

кандидатка юридичних наук, старша наукова співробітниця, доцентка кафедри фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ORCID 0000-0002-1917-9691

БІЛОУСОВ ЄВГЕН МИКОЛАЙОВИЧ

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ORCID 0000-0001-7685-2208

УДК 336.02

DOI 10.37772/2518-1718-2025-3(51)-1

ВІДПОВІДАЛЬНА БОРГОВА ПОЛІТИКА І ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

У статті досліджено взаємозв'язок між рівнем державного боргу та фінансовою безпекою держави, що є однією з ключових складових національної економічної безпеки. Обґрунтовано, що зростання державного боргу, особливо зовнішнього, підвищує ризики втрати економічного суверенітету, посилює фінансовий тиск та обмежує можливості бюджетної політики. Визначено, що для України, яка перебуває у стані війни, особливого значення набуває забезпечення боргової безпеки через прозорість, контроль за запозиченнями і дотримання міжнародних стандартів відповідального управління боргом. Проаналізовано вплив зовнішньої боргової залежності, зокрема умов програм МВФ, на внутрішню економічну політику та соціальні параметри держави. Зазначено, що ефективна боргова політика має бути спрямована на збалансування внутрішніх і зовнішніх запозичень, оптимізацію структури боргу та підвищення здатності держави обслуговувати свої зобов'язання без створення загроз для фінансової стабільності. Висвітлено роль «Стокгольмських принципів» як міжнародного етичного стандарту запобігання борговим пірамідам та інструменту підвищення довіри кредиторів. Сформульовано висновок, що відповідальна боргова політика є не лише засобом зміцнення фінансової безпеки, але й запорукою збереження економічного суверенітету України в умовах зовнішніх та внутрішніх викликів.

Ключові слова: економічна безпека держави, фінансова безпека, боргова політика, державний борг, боргова безпека.

Постановка проблеми. У сучасних умовах вивчення впливу державного боргу на економічну безпеку, зокрема фінансову, набуває особливої ваги, адже боргове навантаження безпосередньо впливає на спроможність держави забезпечувати макроекономічну стабільність, кредитоспроможність та соціальні зобов'язання. Світове зростання обсягів державного боргу, особливо після глобальних криз – фінансової, пандемічної та енергетичної – формує додаткові ризики для стійкості національних економік. Значні зміни в світовій економічній політиці, що спостерігаються останнім часом, посилюють глобальну невизначеність. Низка оголошень тарифів, нещодавно зроблених США, і відповідні заходи інших країн підвищили волатильність на фінансових ринках, послабили перспективи зростання і поси-

ли економічні ризики [1]. Через це у багатьох країнах рівень боргу перевищує порогові значення, що створює загрозу боргових пасток та залежності від зовнішніх кредиторів.

Для України ця проблема загострюється через триваючу війну, руйнацію економічної інфраструктури та значні зовнішні запозичення, які формують критичний рівень боргового тиску. Вивчення боргових ризиків в умовах геополітичної нестабільності є необхідним для формування ефективної стратегії фінансової безпеки, а також для підтримки довіри інвесторів і донорів. Тому це дослідження є важливим як на національному, так і на міжнародному рівнях. Актуальність питання співвідношення відповідальної боргової політики і фінансової безпеки держави виходить за межі поточних фінансових про-

блем. Зростання внутрішнього боргового навантаження може спричинити інфляційний тиск, збільшення витрат на обслуговування боргу та створити ефект «витіснення», коли доступ приватного сектору до капіталу зменшується, що в свою чергу вплине на можливості наповнення державного бюджету, а збільшення зовнішнього боргу позбавляє країни частини її економічного суверенітету.

Метою статті є дослідження впливу зовнішнього і внутрішнього державного боргу на фінансову безпеку держави та визначення напрямів оптимізації боргової політики для зміцнення фінансової стабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти боргової політики і фінансової безпеки держави досліджувалися багатьма науковцями-економістами і правниками. Романовська Ю. А. здійснювала аналіз державного боргу України в умовах війни [2]. Кіров Б. С. досліджував аспекти формування державного боргу і боргову безпеку [3]. Управління державним боргом України в особливих умовах вивчали Круп'як І. Й. та Круп'як Л. Б. [4]. Аналіз впливу зовнішньої заборгованості на фінансову стійкість та національну економічну безпеку України здійснювали Пікуліна О. В., Огданський К. М., Пікуліна Н. Ю. [5]. З правової точки зору питаннями економічної безпеки України і фінансової стійкості опікувалися Білоусов Є. М. [6, 7], Яковюк І. В. [6, 7, 8], Єфремова К. В. [7, 8], Новіков Є. А. [8].

Виклад основного матеріалу. Фінансова безпека держави є однією з ключових складових системи національної економічної безпеки, адже саме вона визначає здатність держави забезпечувати стабільність функціонування фінансової системи, ефективно розподіляти ресурси та протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам економічного характеру. Вона виступає основою підтримання макроекономічної рівноваги, стійкості грошово-кредитної системи, платоспроможності держави та збереження довіри інвесторів і громадян до національної валюти та фінансових інститутів.

Фінансова безпека має на меті гарантувати захист національних економічних інтересів, стабільність державних фінансів, збалансованість бюджетної політики та соціальну захищеність суспільства, що є передумовами загальної економічної незалежності держави.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, фінансова безпека охоплює низку взаємопов'язаних компонентів, кожен із яких відображає окрему сферу фінансової системи: 1) банківська безпека; 2) безпека небанківського фінансового сектору; 3) боргова безпека; 4) бюджетна безпека; 5) валютна безпека; 6) грошово-кредитна безпека [9]. Згідно із зазначе-

ними Методичними рекомендаціями під борговою безпекою розуміють рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості держави з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для задоволення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує суверенітету держави та її фінансовій системі [9].

Отже, боргова безпека країни визначає рівень контрольованості державного боргу, його структуру, обсяг та здатність держави обслуговувати свої боргові зобов'язання без створення загроз для суверенітету держави.

Поняття державного боргу визначено п. 20 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України (далі – БК України) як загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [10].

У широкому значенні до змісту державного боргу входять такі елементи: 1) безпосередньо фінансова заборгованість, що виникає внаслідок здійснення державних запозичень; 2) адміністративна заборгованість як сукупність грошових зобов'язань, що залежать від поточної бюджетної політики, зокрема, борги за платежами в державному секторі, заборгованість із виплати заробітної плати; 3) імовірні боргові зобов'язання, що можуть виникати у разі реалізації державою гарантій [11, с. 150].

Виникнення державного боргу зумовлює необхідність його обслуговування, погашення та управління, що здійснюється уповноваженими органами (системою інституцій, які координують не лише боргову політику, а й фіскальну, валютну та монетарну) відповідно до умов фінансового законодавства і здійснених раніше державних запозичень, наданих гарантій і інших зобов'язань.

Тому державний борг як внутрішній, так і зовнішній безпосередньо впливає на фінансову безпеку держави. Надмірна боргова залежність створює ризики втрати фінансової стабільності, обмеження економічного суверенітету, посилення залежності від зовнішніх донорів, що може призводити до скорочення державних витрат на соціальні потреби, зростання податкового навантаження на населення та навіть до порушення соціальних прав.

Особливістю ситуації з борговим навантаженням в Україні є її надзвичайні умови залучення боргових зобов'язань внаслідок розпочатого повномасштабного вторгнення рф. Попри значну міжнародну фінансову підтримку України за допомогою грантів, рівень державного боргу суттєво зріс. До Державного бюджету України вже надійшло вісім траншів у рамках програми МВФ EFF загальним обсягом близько

10,1 млрд доларів США із запланованих 15,5 млрд доларів США на період 2023-2027 років. Згідно з оприлюдненою інформацією від Національного банку України обсяг валового зовнішнього боргу України протягом II кварталу 2025 року зріс на 17.9 млрд дол. США – з 190.6 млрд дол. США до 208.5 млрд дол. США. Відносно ВВП обсяг боргу зріс з 98.4% до 105.11% на кінець II кварталу 2025 року [12]. Це вже наперед стає перешкодою в процесі відновлення України в повоєнний період.

Саме за таких умов важко переоцінити роль відповідальної боргової політики як критичного аспекту фінансової стабільності держави, що визначає здатність країни самостійно управляти своїм борговим навантаженням, зберігати фінансову стабільність та забезпечувати добробут населення. Така здатність залежить від ряду факторів, а саме: рівня державного боргу відносно ВВП, структури боргових зобов'язань, наявності ефективних механізмів управління боргом та здатності генерувати доходи для обслуговування боргу [13].

Управління державним боргом є важливою складовою економічної політики будь-якої країни, одним з основних інструментів якої є визначення рівня допустимого боргу [14]. У європейських країнах до 2024 року¹ це здійснювалося відповідно до Пакту стабільності та зростання (Stability and Growth Pact), який встановлював ліміт державного боргу на рівні 60% ВВП. Однак країни можуть перебувати у стані винятку з цих правил, якщо це пов'язано з економічними труднощами або іншими обставинами [15, с. 27].

Слід звернути увагу, що в Україні до 2021 року також було закріплене «правило 60% ВВП» у Бюджетному кодексі як максимально допустимий рівень загального обсягу державного боргу та гарантованого державою боргу на кінець бюджетного періоду для забезпечення економічної безпеки (ч. 2 ст. 18 БК України). Починаючи з 2021 року дію частини 2 статті 18 було зупинено на кожен наступний рік. Це правило не діє і в 2025 році, оскільки в Україні допустимий рівень державного боргу не прив'язаний до фіксованого показника ВВП, а визначається законом про Державний бюджет на кожен рік, а Закон України «Про Державний бюджет на 2025 рік», в свою чергу, встановлює граничний обсяг державного боргу на суму 8 210,5 млрд гривень. Така ситуація свідчить про наявність значних загроз для фінансової безпеки нашої держави.

¹ У 2024 році відбулася реформа Рамкової системи економічного управління і було розроблено нові фінансові правила, які застосовуються, починаючи з подання бюджетів на 2025 рік і національних фінансових планів на 2025-2028 роки у вересні 2024 року.

Згідно з аналізом, здійсненим Генеральним директором з питань внутрішньої політики Європейського парламенту у 2024 році, можна стверджувати, що короткостроковий дефіцит фінансування було покрито завдяки операції з реструктуризації комерційного боргу та рішенням G7 про надання кредитів ERA [16].

Процес реструктуризації включав обмін 13 серій державних єврооблігацій і однієї серії гарантованих державою єврооблігацій «Укравтодору» на суму близько 20,5 млрд дол. США (приблизно 24 млрд дол. США із урахуванням капіталізованих відсотків) на вісім нових серій єврооблігацій із номінальною вартістю 15,2 млрд дол. США. У результаті цієї угоди державний та гарантований державою борг України скорочено на близько 9 млрд дол. США, що означає номінальне зниження вартості боргу на 37% з першого дня дії угоди [17]. Однак сценарій, за якого міжнародна фінансова підтримка буде нестабільною, може мати суттєві економічні та соціальні наслідки для України, з імовірністю скорочення соціальних видатків або дефолту за внутрішнім боргом [16].

Оскільки залежність від зовнішніх позик створює значні ризики для України, зокрема щодо втрати частини економічного суверенітету і неможливості самостійно приймати рішення щодо власної політики, а курсові коливання тільки значно підвищують витрати на обслуговування боргу, то внутрішній борг забезпечує певну незалежність від іноземних кредиторів. Але тільки збалансувавши внутрішні та зовнішні запозичення, Україна може скористатися нижчими відсотковими ставками на міжнародних ринках, зберігаючи при цьому стійкий рівень внутрішнього боргу [13].

Зовнішня боргова залежність України, в яку вона потрапила, перш за все від Міжнародного валютного фонду, що висуває свої вимоги для подальшого фінансування [18], демонструє надзвичайно швидке зростання фіскального тиску на українських громадян і суб'єктів господарювання у формі: а) підвищення військового збору, б) підвищення тарифів на комунальні послуги до ринкового рівня, в) потенційної ліквідації 2/3 групи інвалідності (реформа, яка може залишити тисячі людей без підтримки), г) вимог активізувати процес продажу державних активів, що може стати ще одним кроком до скорочення впливу держави на економіку [19], ґ) автоматичного оподаткування доходів від цифрових платформ; д) з 2026 року запровадження акцизу на солодкі напої; е) пропозиції переглянути оподаткування посилок (ввізне мито з товарів, дорожчих за 150 євро) [20]; є) потенційне підвищення ставок ПДВ (нова можлива ставка в документі не називається, хоча раніше українські депутати гово-

рили, що обговорювали з МВФ рівень у 22% [21]), ж) потенційне запровадження прогресивної шкали ПДФО та реформування спрощеної системи оподаткування [22].

Таким чином, відповідальна боргова політика є невід'ємним елементом економічного суверенітету, а управління зовнішнім державним боргом потребує здійснення заходів щодо забезпечення бюджетної дисципліни та контролю за витратами, має продемонструвати прозорість в управлінні боргом, дотримуючись міжнародних стандартів і вимог до звітності, та «Стокгольмських принципів» [23].

Стокгольмські принципи були сформульовані у 2010 році у якості рекомендацій і стандартів, якими керуються держави, міжнародні організації (МВФ, Світовий банк), а також кредитори при укладанні або реструктуризації боргових угод. Ці принципи орієнтують уряд на запобігання борговим пірамідам, коли держава покриває старі борги новими запозиченнями, замість того щоб погашати їх за рахунок доходів бюджету чи економічного зростання. Виникає ситуація, коли державні запозичення зростають швидше, ніж надходження до бюджету, обслуговування боргу

здійснюється за рахунок нових позик, частка короткострокових зобов'язань перевищує довгострокові, і держава постійно «перекидає» старі борги на нові. З часом така практика створює пірамідальну структуру боргу, але у разі припинення можливості залучати нові кошти система може впасти, що саме і відбувається в Україні.

Висновки. Боргова безпека є складовою фінансової безпеки держави, відповідно до якої держава зобов'язана забезпечувати не лише формальну платоспроможність, а й збалансовану структуру боргових зобов'язань, що не створює загроз для суверенітету, макроекономічної стабільності та соціальної стійкості.

Зовнішня боргова залежність, яка формується внаслідок участі України у програмах МВФ та інших кредиторів, створює юридично значимі наслідки для державного суверенітету.

Відповідальна боргова політика є елементом економічного суверенітету. Українське законодавство потребує вдосконалення у частині нормативного визначення меж боргової безпеки та запровадження системи моніторингу боргових ризиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dabla-Norris E., Gaspar V., Poplawski-Ribeiro M. Rising global debt requires countries to put their fiscal house in order. IMF Blog. 2025. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2025/04/23/rising-global-debt-requires-countries-to-put-their-fiscal-house-in-order>.
2. Романовська Ю. А., Смоляр Л. В. Аналіз державного боргу України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-106>.
3. Кіров Б. С. Сучасний стан боргової безпеки України. *Ефективна економіка*. 2024. № 9. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.9.67>.
4. Круп'як І. Й., Круп'як Л. Б. Управління державним боргом України в особливих умовах. *Світ фінансів*. 2024. № 1(78). С. 74-84. DOI: <https://doi.org/10.35774/SF2024.01.74>.
5. Пікуліна О. В., Огданський К. М., Пікуліна Н. Ю. Аналіз впливу зовнішньої заборгованості на фінансову стійкість та національну економічну безпеку України. *Економіка і суспільство*. 2023. № 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-2>.
6. Яковюк І. В., Білоусов Є. М. Національна безпека України в умовах нових викликів європейській та євроатлантичній солідарності: монографія. Харків: «ФО-П Рубан В.В.», 2022. 148 с.
7. Система національної безпеки України у ХХІ столітті (невійськовий аспект): монографія / за наук. ред. професора І. В. Яковюка. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2023. 205 с.
8. Яковюк І. В., Єфремова К. В., Новіков Є. А. Економічна безпека і роль колективного заходу у поствоєнному відновленні України. *Право та інновації*. 2022. № 2 (38). С. 19-26. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-2\(38\)-2](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-2(38)-2).
9. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: затв. наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.
10. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
11. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 6: Фінансове право / редкол.: М. П. Кучерявенко (голова) [та ін]. Харків: Право, 2020. 616 с.
12. Зовнішній борг України на кінець II кварталу 2025 року. Національний банк України. 2025. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/ExDebt_q.pdf.

13. Столяренко О. М., Вейдер Т. М., Мельничук І. І. Аналіз впливу внутрішнього боргу на економічну безпеку України. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 10. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13773182>.
14. Трофімчук М., Трофімчук О. Особливості управління державним боргом України в умовах війни. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 3. С. 198-211. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.03.198>.
15. Петруха Н., Петруха С., Мякота М., Крупельницька Л., Тарасенко М. Управління державним боргом в країнах Європейського Союзу: уроки для Україн. *Інклюзія і суспільство*. 2023. № 1. С. 24-35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-1-3>.
16. Hanina K., Rakic D. IMF Lending to Ukraine: State of Play and the Road Ahead. European Parliament. 30.10.2024. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/760264/IPOL_IDA\(2024\)760264_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/760264/IPOL_IDA(2024)760264_EN.pdf).
17. Ялівець Г. Одне з найбільших списань боргу: Україна завершила реструктуризацію євробондів. *Бізнес Цензор*. 04.09.2024. URL: <https://censor.net/n3508265>.
18. Рада МВФ схвалила сьомий перегляд програми розширеного фінансування та затвердила виділення траншу обсягом 0,4 млрд дол. США. Національний банк України. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-mvf-shvalila-somiy-pereglyad-programi-rozshirenogo-finansuvannya-ta-zatverdila-vidilennya-transhu-obsyagom-04-mlrd-dol-ssha>.
19. МВФ висуває нові вимоги до України. *Ненька інфо*. 2025. URL: https://nenka.info/mvf-vysuvaye-novi-vymogy-do-ukrayiny/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=mvf-vysuvaye-novi-vymogy-do-ukrayiny.
20. Водяний А. МВФ запропонував Україні переглянути оподаткування посилок – Гетманцев. ЛІГАБізнесІнформ. 2025. URL: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/mvf-zaproponuvav-ukraini-perehlianyty-opodatkovannia-posylok-hetmantsev>.
21. Лисенко О. Підвищення податків та посилення фінмоню: що Україна знову пообіцяла МВФ. *Мінфін*. 2024. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/10/29/138781385/>.
22. Софієнко Н. В. МВФ дали рекомендації Україні щодо наповнення бюджету-2026. Головне – підвищення податків. *ЛІГАБізнесІнформ*. 2025. URL: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/ukraina-ta-mvf-obhovoriuiut-pidvyshchennia-pdv-i-prohresyvnyy-pdfo-u-2026-rotsi-forbes>.
23. Разінькова М. Ю. Зовнішній державний борг України на сучасному етапі: дорожня карта управління. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Т. 9. № 1. С. 402-408. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-68>.

REFERENCES

1. Dabla-Norris, E., Gaspar, V. & Poplawski-Ribeiro, M. (2025). Rising global debt requires countries to put their fiscal house in order. IMF Blog. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2025/04/23/rising-global-debt-requires-countries-to-put-their-fiscal-house-in-order>.
2. Romanovska, Yu. A., & Smoliar, L. V. (2024). Analysis of the state debt of Ukraine under wartime conditions. *Ekonomika ta suspilstvo*, (62). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-106> [in Ukrainian].
3. Kirov, B. S. (2024). The current state of Ukraine's debt security. *Efektivna ekonomika*, (9). <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.9.67> [in Ukrainian].
4. Krup'iak, I. Y., & Krup'iak, L. B. (2024). Management of Ukraine's public debt under special conditions. *Svit finansiv*, 1(78), 74–84. <https://doi.org/10.35774/SF2024.01.74> [in Ukrainian].
5. Pikulina, O. V., Ohdanskyi, K. M., & Pikulina, N. Yu. (2023). Analysis of the impact of external debt on financial stability and national economic security of Ukraine. *Ekonomika i suspilstvo*, (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-2> [in Ukrainian].
6. Yakoviuk, I. V., & Bilousov, Ye. M. (2022). National security of Ukraine under new challenges to European and Euro-Atlantic solidarity: monograph. Kharkiv: FOP Ruban V. V. [in Ukrainian].
7. The system of national security of Ukraine in the 21st century (non-military aspect): monograph. (2023). In I. V. Yakoviuk (Ed.). Vinnytsia: TOV Nilan-LTD. [in Ukrainian].
8. Yakoviuk, I. V., Yefremova, K. V., & Novikov, Ye. A. (2022). Economic security and the role of collective action in the post-war recovery of Ukraine. *Pravo ta innovatsii*, 2(38), 19–26. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-2\(38\)-2](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-2(38)-2) [in Ukrainian].
9. Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine: approved by the Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine of October 29, 2013 No. 1277. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> [in Ukrainian].

10. Budget Code of Ukraine: Law of Ukraine of July 8, 2010 No. 2456-VI. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> [in Ukrainian].
11. Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: in 20 vols. Vol. 6: Financial Law. (2020). M. P. Kucheriavenko (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
12. External debt of Ukraine as of the end of Q2 2025. *National Bank of Ukraine*. (2025). Retrieved from https://bank.gov.ua/files/ES/ExDebt_q.pdf [in Ukrainian].
13. Stoliarenko, O. M., Veider, T. M., & Melnychuk, I. I. (2024). Analysis of the impact of domestic debt on Ukraine's economic security. *Zdobutky ekonomiky: perspektvy ta innovatsii*, (10). <https://doi.org/10.5281/zenodo.13773182> [in Ukrainian].
14. Trofimchuk, M., & Trofimchuk, O. (2023). Features of Ukraine's public debt management under wartime conditions. *Visnyk ekonomiky*, (3), 198–211. <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.03.198> [in Ukrainian].
15. Petrukha, N., Petrukha, S., Miakota, M., Krupelnyska, L., & Tarasenko, M. (2023). Public debt management in the European Union countries: lessons for Ukraine. *Inklyuziia i suspilstvo*, (1), 24–35. <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-1-3> [in Ukrainian].
16. Hanina, K., & Rakic, D. (2024). IMF lending to Ukraine: State of play and the road ahead. *European Parliament*. Retrieved from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/760264/IPOL_IDA\(2024\)760264_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/760264/IPOL_IDA(2024)760264_EN.pdf).
17. Yalivets, H. (2024). One of the largest debt write-offs: Ukraine completed Eurobond restructuring. *Biznes Tsenzor*. Retrieved from <https://censor.net/n3508265> [in Ukrainian].
18. IMF Board approved the seventh review of the Extended Fund Facility program and the allocation of a tranche of USD 0.4 billion. *National Bank of Ukraine*. (2025). Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-mvf-shvalila-somiy-pereglyad-programi-rozshirenogo-finansuvannya-ta-zatverdila-vidilennya-transhu-obsyagom-04-mlrd-dol-ssha> [in Ukrainian].
19. IMF sets new requirements for Ukraine. *Nen'ka info*. (2025). Retrieved from https://nenka.info/mvf-vysuvaye-novi-vymogy-do-ukrayiny/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=mvf-vysuvaye-novi-vymogy-do-ukrayiny [in Ukrainian].
20. Vodiani, A. (2025). IMF proposed that Ukraine revise parcel taxation – Hetmantsev. *LIGA BiznesInform*. Retrieved from <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/mvf-zaproponuvav-ukraini-perehlianyty-opodatkovannia-posylok-hetmantsev> [in Ukrainian].
21. Lysenko, O. (2024). Raising taxes and strengthening financial monitoring: what Ukraine again promised the IMF. *Minfin*. Retrieved from <https://minfin.com.ua/ua/2024/10/29/138781385> [in Ukrainian].
22. Sofienko, N. V. (2025). IMF gave recommendations to Ukraine on filling the 2026 budget: the main thing is to raise taxes. *LIGA BiznesInform*. Retrieved from <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/ukraina-ta-mvf-obhovoriut-pidvyshchennia-pdv-i-prohresyvnyy-pdfo-u-2026-rotsi-forbes> [in Ukrainian].
23. Razinkova, M. Yu. (2024). External public debt of Ukraine at the present stage: a roadmap for management. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniki*, 9(1), 402–408. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-68> [in Ukrainian].

YEFREMOVA KATERYNA

Ph.D in Law, Senior Researcher, Associate Professor of the Department of Financial Law,
Yaroslav Mudryi National Law University

BILOUSOV YEVGEN

Doctor of Law, Prof., Professor of the Department of law of the European Union,
Yaroslav Mudryi National Law University

RESPONSIBLE DEBT POLICY AND THE FINANCIAL SECURITY OF THE STATE

Problem setting. Studying the impact of public debt on economic security is particularly important, as debt burden directly affects a country's ability to ensure macroeconomic stability, creditworthiness, and social obligations. The global increase in public debt, especially after the global crises – financial, pandemic, and energy – creates additional risks for

the stability of national economies. For Ukraine, this problem is exacerbated by the ongoing war, the destruction of economic infrastructure, and significant external borrowing, which are creating critical levels of debt pressure. Studying debt risks in conditions of geopolitical instability is necessary for developing an effective financial security strategy and maintaining investor and donor confidence. Therefore, this study is important at both the national and international levels.

Analyses of recent researches and publications. Various aspects of debt policy and financial security of the state have been studied by many economists and lawyers. Romanovskaya Yu. A. analyzed Ukraine's public debt in wartime. Kirov B. S. studied aspects of public debt formation and debt security. The management of Ukraine's public debt in special conditions was studied by Krupyak I. Y. and Krupyak L. B. The analysis of the impact of external debt on the financial stability and national economic security of Ukraine was carried out by Pikulina O. V., Ogdansky K. M., and Pikulina N. Y.

The purpose of this article is to study the impact of external and internal public debt on the financial security of the state and to identify areas for optimizing debt policy in order to strengthen financial stability.

Article's main body. The article examines the relationship between the level of public debt and the financial security of the state, which is one of the key components of national economic security. It is argued that the growth of public debt, especially external debt, increases the risks of losing economic sovereignty, intensifies fiscal pressure, and limits the possibilities of budgetary policy. It is determined that for Ukraine, which is in a state of war, ensuring debt security through transparency, control over borrowing, and compliance with international standards of responsible debt management is of particular importance. The impact of external debt dependence, in particular the conditions of IMF programs, on domestic economic policy and social parameters of the state is analyzed. It is noted that effective debt policy should be aimed at balancing domestic and external borrowing, optimizing the debt structure, and increasing the state's ability to service its obligations without creating threats to financial stability. The role of the Stockholm Principles as an international ethical standard for preventing debt pyramids and a tool for increasing creditor confidence is highlighted.

Conclusions and prospects for the development. Debt security is a component of a state's financial security, according to which the state is obliged to ensure not only formal solvency, but also a balanced structure of debt obligations that does not pose a threat to sovereignty, macroeconomic stability, and social stability. External debt dependence, which is formed as a result of Ukraine's participation in programs of the IMF and other creditors, has legally significant consequences for state sovereignty. Responsible debt policy is an element of economic sovereignty. Ukrainian legislation needs to be improved in terms of the regulatory definition of debt security limits and the introduction of a debt risk monitoring system.

Keywords: economic security, financial security, debt policy, public debt, debt security.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Єфремова К. В., Білоусов Є. М. Відповідальна боргова політика і фінансова безпека держави. *Право та інновації*. 2025. № 3 (51). С. 38–44.